

TOIMINNALLINEN TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSUUNNITELMA

Joensuun seudun opetussuunnitelma 1.1.2023
Kummun koulun esi- ja perusopetuksen suunnitelma 2023–2024
1.8.2023

Sisällys

1. Taustaa.....	2
1.1 Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun	2
1.2 Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä	3
2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus esiopetuksessa, kouluissa ja opetuksessa.....	3
2.1 Tasa-arvon edistäminen esi- ja perusopetuksessa.....	3
2.1.1 Sukupuolitietoisuus opetuksessa.....	4
2.1.2 Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali.....	4
2.2 Kaikki syrjintä on kiellettyä	4
3. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy	5
3.1 Puhutaan	5
3.1.1 Esiopetus.....	5
3.1.2 Alkuopetus	6
3.1.3 Perusopetuksen vuosiluokat 3–6	6
3.1.4 Perusopetuksen vuosiluokat 7–9	6
3.2 Puututaan.....	7
4. Tavoitteet ja aikataulu	7
5. Vastuuhenkilöt, koulutus ja tiedotus.....	7
6. Arviointi.....	8
7. Koulun toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma.....	8
Liite Joensuun seudun toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan	10
Kummun koulun esi- ja perusopetuksen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2023–2024.....	10
Suunnitelman laadinta.....	10
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen selvitys	10
Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi.....	11
Arviointi ja seuranta.....	15
8. Käytännön työkaluja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimiseksi, päivittämiseksi ja arvioimiseksi	17

1. Taustaa

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet on annettu 22.12.2014. Niissä sukupuolten tasa-arvon edistämiseen on sitouduttu monin tavoin. Tasa-arvolain täydennys 30.12.2014 toi perusopetuslain piirissä oleville kouluille koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintavelvoitteen. Tasa-arvosuunnitelma on perusteltua laatia myös niille esiopetusryhmille, jotka eivät toimi kouluissa. Perusopetuksen oppivelvollisten perusteita on täydennetty 21.10.2015 määräyksellä, joka koskee koulukohtaisen tasa-arvosuunnitelman laadintaa. Koulujen toiminnallisten tasa-arvosuunnitelmien tuli olla ensimmäisen kerran valmiina 1.1.2017.

Tasa-arvolain mukaan sukupuolten tasa-arvoa on edistettävä kaikessa kasvatuksessa, opetuksessa ja koulutuksessa. Perusopetuslain osalta velvoite koskee esiopetusta, oppivelvollisten perusopetusta, lisäopetusta ja maahanmuuttajille järjestettävää perusopetukseen valmistavaa opetusta. Kaikkien näiden koulutusmuotojen opetussuunnitelmien perusteet korostavat sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden lisäämisen merkitystä.

Joensuun seudulla perusopetusta antavat koulut ja esiopetuksen yksiköt laativat toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman, joka on samalla yhdenvertaisuussuunnitelma, koulun tai yksikön vuosisuunnitelman yhteyteen. Suunnitelman laadinnassa käytetään taustamateriaalina Opetushallituksen julkaisemaa "Tasa-arvo on taitolaji" -opasta, "Oppia kaikille" -yhdenvertaisuussuunnittelun opasta sekä "Mukana! Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella" -opasta. Yksikkökohtaista tasa-arvosuunnitelmaa laatiessa huomioidaan kunkin kunnan kuntakohtainen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma, joka on kunnan henkilöstön ja johdon yhteinen asiakirja, mikä osaltaan ohjaa henkilöstön työskentelyä ja henkilöstöstä huolehtimista sekä johtamista organisaation kaikilla tasoilla ja kaikissa osissa. Yksikköjen toiminnalliset tasa-arvosuunnitelmat hyväksytään opetuksen järjestäjän oman päätöksentekokäytännön mukaisesti.

1.1 Tasa-arvolaki velvoittaa suunnitteluun

Suomi on monin tavoin sitoutunut edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Tähän velvoittavat perustuslakimme ja kansainväliset ihmisoikeussopimukset. Tasa-arvotyöllä edistämme sitä, että kaikkien ihmisten osaaminen tulee ihmisten itsensä ja yhteiskunnan käyttöön.

Tasa-arvo tarkoittaa samanarvoisuutta. Tasa-arvolain päämäärä on estää sukupuoleen perustuva syrjintä ja edistää naisten ja miesten välistä tasa-arvoa sekä tässä tarkoituksessa parantaa naisten asemaa erityisesti työelämässä. Lain tarkoituksena on myös estää sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen ilmaisuun perustuva syrjintä.

Viranomaisten ja koulutuksen järjestäjien sekä muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen on huolehdittava siitä, että tytöillä ja pojilla sekä naisilla ja miehillä on samat mahdollisuudet koulutukseen ja ammatilliseen kehitykseen sekä että opetus, tutkimus ja oppiaineisto tukevat tämän lain tarkoituksen toteutumista. Tasa-arvoa edistetään koulutuksessa ja opetuksessa lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 5 §)

Viranomaisten, koulutuksen järjestäjien ja muiden koulutusta tai opetusta järjestävien yhteisöjen sekä työnantajien tulee ennaltaehkäistä sukupuoli-identiteettiin tai sukupuolen

ilmaisuun perustuvaa syrjintää tavoitteellisesti ja suunnitelmallisesti. (Laki naisten ja miesten välisestä tasa-arvosta 6 c §)

Tasa-arvon tavoite ja laaja yhdenvertaisuusperiaate ohjaavat perusopetuksen kehittämistä. Opetus edistää taloudellista, sosiaalista, alueellista ja sukupuolten tasa-arvoa.

1.2 Yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä

Kun tasa-arvon käsite viittaa arkikielessä useimmin sukupuolten väliseen tasa-arvoon, yhdenvertaisuus laajentaa tasa-arvon käsitettä. Yhdenvertaisuus tarkoittaa kaikkien kansalaisten tasa-arvoista kohtelua, kaikkien yhdenvertaisuutta lain edessä ja sitä, ettei ketään saa ilman hyväksyttävää perustetta asettaa eriarvoiseen asemaan henkilöön liittyvän syyn perusteella.

Yhdenvertaisuuslain tarkoitus on edistää yhdenvertaisuutta, ehkäistä syrjintää ja tehostaa syrjinnän kohteeksi joutuneen oikeusturvaa. Yhdenvertaisuuslain mukaan koulutuksen järjestäjän on arvioitava yhdenvertaisuuden toteutumista toiminnassaan, ryhdyttävä tarvittaviin toimenpiteisiin yhdenvertaisuuden toteutumisen edistämiseksi ja huolehdittava siitä, että oppilaitoksella on suunnitelma tarvittavista toimenpiteistä yhdenvertaisuuden edistämiseksi.

Yhdenvertaisuussuunnittelun päämäärä on syrjinnän tunnistaminen, siihen puuttuminen, toiminnan ja käytäntöjen yhdenvertaisuusvaikutusten arviointi, yhdenvertaisuutta edistävien toimenpiteiden toteuttaminen ja osallisuuden lisääminen.

2. Tasa-arvo ja yhdenvertaisuus esiopetuksessa, kouluissa ja opetuksessa

Tasa-arvon vastakohta on eriarvoisuus ja eriarvoinen kohtelu voi olla syrjintää. Syrjintää on se, kun henkilöä tai ryhmää kohdellaan eri tavoin kuin muita jonkin ominaisuuden perusteella.

Epätasa-arvoinen kohtelu ja syrjintä voivat olla tahallista tai tahatonta. Ne voivat olla suunnitelmallista ja harkittua tai ne voivat johtua tavoista tai käytännöistä, joihin ei ole kiinnitetty huomiota. On esimerkiksi totuttu puhumaan tai toimimaan tavoilla, jotka loukkaavat, vähättelevät tai sulkevat pois toisia.

Monenlaiset käytännöt ja rakenteet voivat ylläpitää ja tuottaa eriarvoisuutta. Siksi koulun käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta.

2.1 Tasa-arvon edistäminen esi- ja perusopetuksessa

Esiopetuksen opetussuunnitelman perusteet 2014 ohjaavat edistämään sukupuolten tasa-arvoa. Esiopetuksen tavoitteeksi on määritelty lapsen mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia.

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteissa 2014 on sitouduttu sukupuolten tasa-arvon edistämiseen monesta näkökulmasta:

- Perusopetus kannustaa yhdenvertaisesti tyttöjä ja poikia opinnoissa. Jokaista oppilasta autetaan tunnistamaan omat mahdollisuutensa ja rakentamaan oppimispolkunsa ilman

sukupuoleen sidottuja roolimalleja.

- Perusopetus lisää tietoa ja ymmärrystä sukupuolen moninaisuudesta.
- Yhdenvertaisuus ja tasa-arvo ovat perusopetuksen toimintakulttuurin kehittämistä ohjaavia periaatteita.
- Opetuksen tulee olla sukupuolitietoista. Jokainen oppiaine edistää sukupuolten tasa-arvoa omalla tavallaan.
- Työtapojen, oppimisympäristöjen ja yhteistyökumppaneiden valinnassa kiinnitetään huomiota sukupuolittuneiden asenteiden ja käytänteiden tunnistamiseen ja muuttamiseen.

2.1.1 Sukupuolitietoisuus opetuksessa

Opettajien on hyvä tiedostaa stereotyyppiset sukupuolikäsitykset, jotka ilmenevät asenteissa, käyttäytymisessä sekä siinä, miten oppilas kohdataan yksilönä. Sukupuolitietoisuus on hyvän opetuksen tunnuspiirre. Sukupuolitietoinen opetus perustuu herkkyydelle tunnistaa yksilöllisyys ja persoonallisuus jokaisessa oppijassa. Sukupuolitietoisessa opetuksessa tunnistetaan sukupuolittavia yhteiskunnallisia ja kulttuurisia rakenteita ja puretaan niitä. Sukupuolitietoinen opetus rakentaa johdonmukaisesti sukupuolten tasa-arvoa.

2.1.2 Tasa-arvoa edistävä oppimateriaali

Perusopetuksen opetussuunnitelman perusteet velvoittavat tasa-arvoa edistävien oppimateriaalien valintaan. Kouluissa oppimateriaalien tapaan rakentaa sukupuolta tulee suhtautua kriittisesti, sillä edelleen julkaistaan oppikirjoja ja muita materiaaleja, jotka jossain määrin toistavat yhteiskunnassa vallitsevia stereotyyppioita ja täten ylläpitävät sukupuoleen perustuvaa segregatiota.

Sukupuoli- ja seksuaalivähemmistöjä tai etnisiä vähemmistöjä on vähän esillä oppimateriaaleissa muutamia yksittäisiä poikkeuksia lukuun ottamatta. Tällöin vähemmistöt jäävät ulkopuoliksi, "toisiksi", eivätkä rakennu olennaiseksi osaksi ihmiskuvan moninaisuutta. Oppimateriaalien kuvituksissa, tarinoissa ja esimerkeissä olisi tärkeää tuoda esiin ihmisten ja perheiden moninaisuutta.

2.1.3 Sukupuolitietoinen ohjaus

Jokainen opettaja ohjaa oman opetuksensa yhteydessä – tietoisesti tai tiedostamattaan – oppilaita valintoihin, ammatteihin ja tulevaisuuteen. Sukupuolitietoisesta ohjauksen keskeinen päämäärä, oppilaan toimijuuden ja toimintakyvyn vahvistuminen, merkitsee hänen kykyään tehdä mielekkäitä oppiaine- ja muita valintoja ja merkityksellisiä suunnitelmia, jolloin sukupuoli ei asetu tiedostamattomaksi rajoitteeksi tai esteeksi. Sukupuolitietoisessa ohjauksessa oppilaita tuetaan ja rohkaistaan – joskus myös haastetaan – luokka- ja ryhmämuotoisen ohjauksen menetelmin tarkastelemaan työelämää, elinkeinorakennetta sekä ammattialoja monipuolisesti ja kriittisesti.

2.2 Kaikki syrjintä on kiellettyä

Tasa-arvolaisissa mainitut syrjintäperusteet ovat sukupuoli ja sukupuolivähemmistöön kuuluminen. Sen mukaan syrjintää ovat välitön syrjintä, välillinen syrjintä sekä seksuaalinen ja sukupuoleen perustuva häirintä. (Tasa-arvolaki 7 §)

Yhdenvertaisuuslaissa mainitut syrjintäperusteet ovat ikä, alkuperä, kansalaisuus, kieli, uskonto,

vakaumus, mielipide, poliittinen toiminta, ammattiyhdistystoiminta, perhesuhteet, terveydentila, vammaisuus, seksuaalinen suuntautuminen ja muu henkilöön liittyvä syy. (Yhdenvertaisuuslaki 8 §)

Perustuslaissa syrjintä on kielletty kaikilla henkilöön liittyvillä perusteilla. (Perustuslaki 6 §)

2.2 1 Mitä on syrjintä?

Välitöntä syrjintää on yksilön tai ryhmän kohtelemine eri tavoin kuin muita ilman hyväksyttävää perustetta. Häirintä ja epäasiallinen kohtelu ovat syrjintää. Ohje tai käsky syrjiä on syrjintää.

Välillistä eli epäsuoraa syrjintää on näennäisesti puolueeton käytäntö, tieto tai toimintatapa, joka asettaa toisen tai toiset muita heikompaan asemaan.

Piilosyrjintää ovat vähättely, poissulkeminen, tuen puute ja sivuuttaminen.

Rakenteellista syrjintää on ajattelu, ettei syrjiviä käytäntöjä voi muuttaa.

Esteettömyys tarkoittaa fyysisen, psyykkisen ja sosiaalisen ympäristön toteutumista niin, että jokainen voi ominaisuuksistaan huolimatta toimia yhdenvertaisesti muiden kanssa.

3. Tasa-arvon edistäminen ja syrjinnän ehkäisy

Joensuun seudulla esi- ja perusopetuksessa edistetään tasa-arvoa ja ehkäistään syrjintää eri koulutasoilla lasten ikä ja kehitys huomioon ottaen. Tyttöjä ja poikia tuetaan opetuksen ja ohjauksen avulla niin, että he voivat tehdä oppiaine-, koulutus- ja uravalintoja yksilöllisten ominaisuuksiensa, vahvuuksiensa ja motivaatiotekijöidensä – ei sukupuolensa – perusteella.

3.1 Puhutaan

Ensimmäinen tavoite ja toimenpide voi olla puhua enemmän tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta. Tarvitaan luontevaa, avointa keskustelua tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta sekä niiden pohtimista yhteisesti.

Koulujen ja esiopetusyksiköiden käytäntöjä, toimintatapoja ja oppiaineistoja arvioidaan tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusnäkökulmasta. Edistävätkö tavat, käytännöt ja aineistot samanarvoisuuden toteutumista vai estävätkö ne sitä?

3.1.1 Esiopetus

Esiopetuksen tavoite on antaa lapselle mahdollisuus kehittää kykyjään ja tehdä valintoja ilman sukupuolesta johtuvia ennako-odotuksia ja rajoituksia. Tasa-arvotyössä pienten lasten kanssa pyritään ottamaan huomioon arjen pienet hetket, tokaisut ja eleet, joihin voi sisältyä epätasa-arvoisia tai sukupuolittavia elementtejä. Oppimisen alkumetreillä vanhempien osallistaminen tasa-arvoa edistävään ja moninaisuutta kunnioittavaan kasvatukseen on erityisen tärkeää.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji -oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Miten tuetaan sukupuolten välisiä ystävyssuhteita?
- Haluaisivatko tytöt leikkiä merirosvoa ja pojat prinsessaa?
- Miten toimia tilanteessa, jossa lapsi ilmaisee sukupuoltaan epätyypillisesti?

3.1.2 Alkuopetus

Vuosiluokat 1 ja 2 ovat koululaiseksi kasvamisen aikaa, jolloin oppilas rakentaa identiteettiään oppijana ja kouluyhteisön jäsenenä. Koulussa ei sallita minkäänlaista kiusaamista eikä syrjivää käyttäytymistä. Oppilaan rakentaessa omaa sukupuoli-identiteettiään ymmärtävä ja moninaisuuteen myönteisesti suhtautuva opettaja on avainasemassa. Oppilaita opetetaan tunnistamaan sukupuoleen liittyviä odotuksia ja luuloja ja heitä autetaan ymmärtämään, että heidän ei tarvitse rajoittaa omaa toimintaansa niiden mukaan.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Onko tilanteita, joissa ryhmäjako sukupuolen perusteella on ehdottoman tarpeen?
- Miten kannustetaan oppilaita itsenäisiin ja rohkeisiin valintoihin?
- Kasvaako kaikista tytöistä naisia ja pojista miehiä?

3.1.3 Perusopetuksen vuosiluokat 3–6

Vuosiluokat 3–6 ovat otollista aikaa vahvistaa oppilaan tasa-arvo-osaamista. Oppilaan tulee saada kokea olevansa osa sukupuolten tasa-arvoa edistävää yhteisöä. Oppilaat oppivat arvioimaan, kohdellaanko tyttöjä ja poikia yhdenvertaisesti. Oppilaan tulisi myös pystyä pohtimaan ja arvioimaan omaa toimintaansa sekä tarvittaessa muuttamaan sitä. Opettaja puuttuu oppilaiden keskinäiseen epätasa- arvoiseen käyttäytymiseen. Sukupuolittunutta kiusaamista ja häirintää voidaan ennaltaehkäistä opettelemalla tunnistamaan sitä omassa ja toisten käyttäytymisessä sekä opettelemalla vastustamaan vertaispainetta.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji- oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Millaista sukupuolikuvastoa oppimateriaalit sisältävät?
- Saavatko tytöt yhtä paljon puheenvuoroja kuin pojat?
- Miten tuen oppilasta, joka ei identifioitu vain yhteen sukupuoleen?

3.1.4 Perusopetuksen vuosiluokat 7–9

Jokainen opettaja ohjaa oppilaita sukupuolten tasa-arvoon omassa oppiaineessaan ja kouluyhteisön kaikessa toiminnassa.

Useimmilla oppilailla on jo käsitys sukupuoli-identiteetistään, mutta se voi vielä muuttua. Perinteiset stereotyyppit rajoittavat sukupuolen ilmaisua. Oppilaiden tulisi osata tunnistaa sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä ja tietää, ettei se ole kohteen syytä, ja että tilanteeseen voi saada apua. Oppilaita tuetaan yhteisöllisyyteen, joka ei hyväksy kiusaamista, seksuaalista häirintää, sukupuoleen perustuvaa häirintää, rasismia eikä muuta syrjintää.

Segregaation tietoinen vähentämien ja perinteisten sukupuolirajojen ylittämisen tukeminen opiskelu- ja ammattivalinnoissa on erityisen tärkeää vuosiluokilla 7–9.

Esimerkkikysymyksiä Tasa-arvo on taitolaji -oppaasta, joita opettajat voivat pohtia:

- Mitä erityistä sukupuoli- ja tasa-arvoisuustietoisuus tarkoittaa omassa oppiaineessani?
- Miten voi rohkaista oppilaita tekemään epätyypillinen koulutusalan tai ammatin valinta?

- Kasvaako oppilaistani tasa-arvotoimijoita?

3.2 Puututaan

Toinen tavoite ja toimenpide on puuttua eriarvoiseen kohteluun herkemmin, nimetä se ja kertoa, jos tulee kohdelluksi tasa-arvon tai yhdenvertaisuuden vastaisesti. Opettajan, rehtorin ja esimiehen tehtävä on puuttua eriarvoiseen kohteluun.

Erityistä huomiota kiinnitetään seksuaaliseen ja sukupuolen perusteella tapahtuvaan häirintään:

- Seksuaalisella häirinnällä tarkoitetaan sanallista, sanatonta tai fyysistä ei-toivottua käytöstä, joka on luonteeltaan seksuaalista. Tällaisella käytöksellä loukataan tarkoituksellisesti tai tosiasiallisesti henkilön henkistä tai fyysistä koskemattomuutta erityisesti luomalla uhkaava, vihamielinen, halventava, nöyryyttävä tai ahdistava ilmapiiri.
- Häirintä luo kiusallisen, leimaavan, halventavan, nöyryyttävän tai uhkaavan ilmapiirin. Häirintä voi olla sanallista, sanatonta tai fyysistä. Se loukkaa yksityisyyttä tai koskemattomuutta.
- On suositeltavaa, että koululla on selkeä sukupuoleen perustuvaa ja seksuaalista häirintää koskeva ohjeistus. Ohjeistuksessa tulee ilmetä, mitä sukupuoleen perustuva ja seksuaalinen häirintä on, mitä häirinnän kohteeksi joutunut voi tehdä, kenen puoleen hän voi kääntyä ja miten koulun henkilökunnan tulee tilanteessa toimia.
- Älä hyväksy häirintää. Jos huomaat tai koet häirintää, osoita ettet hyväksy sitä. Sano esimerkiksi, ettei noin voi tai saa sanoa. Älä ole hiljaa tilanteessa, jossa sinuun tai johonkin toiseen kohdistuu häirintää. Jos häirintä ei lopu heti, kerro opettajalle tai esimiehelle. Jos he eivät toimi, kerro toiselle opettajalle tai toiselle esimiehelle. Älä jää pohtimaan asiaa yksin.
- Vaikka kiusaaminen ja häirintä ovat usein ryhmäilmiöitä ja niistä tiedetään laajasti, niistä vaivetaan. Vaikeneminen voi osoittaa hyväksymistä, välinpitämättömyyttä ja alistumista. Kerro koulu- tai työtovereillesi kokemuksestasi tai havainnoistasi. Puhu niistä. Osoita että välität.

4. Tavoitteet ja aikataulu

Joensuun seudulla laaditaan esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma kolmeksi vuodeksi kerrallaan. Siinä määritellyt tavoitteet ja toimintamuodot koskevat kaikkia perusopetuksen kouluja ja esiopetuksen toimipisteitä. Esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma voidaan liittää osaksi opetussuunnitelmaa.

Kaikki koulut ja esiopetuksen toimipisteet määrittelevät ja kirjaavat oman yksikkönsä toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman vuosittaiset tavoitteet, aikataulun sekä vastuuhenkilöt vuosisuunnitelmaan. Näihin toimiin ja tavoitteisiin voivat sisältyä tasa-arvotilanteen kartoitus eri menetelmillä, tasa-arvon edistäminen eri oppiaineissa ja esim. TET-jaksoilla, toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäävät toiminnot ja tavoitteet, tasa-arvo päivän viettäminen tai tasa-arvoon keskittyvän monialaisen oppimisprojektin toteuttaminen.

Yksiköt määrittelevät oman toimintakulttuurinsa kuvaamisen yhteydessä, kuinka oppilaat ja vanhemmat osallistuvat vuosittaiseen suunnitteluun, yhteisten tavoitteiden asetteluun ja tasa-arvotyöhön yleensä.

5. Vastuuhenkilöt, koulutus ja tiedotus

Jokaisessa koulussa ja esiopetuksen toimipisteessä on nimetty tasa-arvovastaava tai tasa-arvoryhmä, joka tekee suunnitelmia ja ehdotuksia tasa-arvosuunnitelman toteuttamisesta opettajakunnalle ja

oppilaskunnalle. Toimenpiteille määrätään aikataulu ja vastuuhenkilöt. Sovitut toiminnot kirjataan vuosisuunnitelmaan ja niiden toteutumista seurataan vuosisuunnitelman toteutumisen seurannan yhteydessä.

Tasa-arvovastaava tai -ryhmä laatii koulun oppilaille tehtävän kyselyn, jossa seurataan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumista koulussa. Kysely tehdään vähintään kerran kolmessa vuodessa. Esi- ja perusopetuksen opettajat arvioivat itse ja ryhmissä tasa-arvosuunnitelman toteutumista omassa koulussaan tai toimipisteessään.

Esi- ja perusopetuksessa tarvitaan luotettavaa ja ajantasaista tietoa tasa-arvosta ja yhdenvertaisuudesta seudullisesti, valtakunnallisesti ja globaalisti. Tieto lisää tasa-arvoa ja tietämättömyys ylläpitää eriarvoisuutta.

Koulun tasa-arvovastaava tai tasa-arvoryhmän jäsenet osallistuvat tarvittaessa koulutuksiin ja verkostoituvat muiden koulujen tasa-arvovastaavien kanssa ylläpitääkseen tietojaan ja osaamistaan sekä vaihtaakseen hyviä käytäntöjä ja ideoita. Tasa-arvovastaava tai -ryhmä tiedottaa tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvistä ajankohtaisista asioista omassa koulussaan tai toimipisteessään.

6. Arviointi

Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittymistä sekä siihen liittyviä toimenpiteitä arvioidaan vuosisuunnitelman arvioinnin yhteydessä.

Joensuun seudun esi- ja perusopetuksen tasa-arvosuunnitelma päivitetään vuoden 2025 loppuun mennessä. Uusi päivitetty versio astuu voimaan 1.1.2026. Syksyllä 2026 tehdään oppilaille uusi kysely, jossa arvioidaan tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden kehittymistä kouluissa ja esiopetuksessa. Myös opettajat arvioivat oman opetuksensa ja koulun toimintakulttuurin kehittymistä tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden näkökulmasta. Kaikki koulut ja esiopetuksen toimipisteet määrittelevät ja kirjaavat oman yksikkönsä toiminnallisen tasa-arvosuunnitelman vuosittaiset tavoitteet, aikataulun sekä vastuuhenkilöt vuosisuunnitelmaan.

7. Koulun toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma

1. Suunnitelman laadinta
  - vastuuhenkilöt
  - miten laadinta toteutetaan yhteistyössä oppilaiden, vanhempien ja henkilöstön kanssa
2. Tasa-arvotilanteen selvitys
  - miten ja milloin selvitys/kartoitus tehdään
3. Kuinka aikaisempaan tasa-arvosuunnitelmaan sisältyneet toimenpiteet ovat toteutuneet ja millaisia tuloksia on saavutettu?
  - onko aiempaa suunnitelmaa ollut
  - mitä aiemmassa yksikön/paikalliseen opsiin on kirjattu
  - toimintaohje kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteissa (linkki)
4. Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi
  - konkreettiset, ymmärrettävät tavoitteet, mitkä tukevat ja ohjaavat tasa-arvotyöhön ja niiden toteuttaminen saa aikaan tarvittavia muutoksia

- toimiin ja tavoitteisiin voivat sisältyä tasa-arvon edistäminen esiopetuksen ja perusopetuksen monialaisissa oppimiskokonaisuuksissa ja eri oppiaineissa ja esim. TET-jaksoilla, toimintakulttuurin kehittämiseen tähtäävät toiminnot ja tavoitteet, tasa-arvo päivän viettäminen (Minna Canthin päivä 19.3.) tai tasa-arvoon keskittyvän monialaisen oppimisprojektin toteuttaminen ym.

5. Arviointi ja seuranta

- miten ja missä arvioidaan ja seurataan
- miten eteenpäin

Liite Joensuun seudun toiminnalliseen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan

Kummun koulun esi- ja perusopetuksen toiminnallinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma 2023–2024

Suunnitelman laadinta

Tämä suunnitelma on laadittu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämistyölle Outokummun kaupungin esi- ja perusopetuksessa. Suunnitelman laadinnasta vastaa esi- ja perusopetuksen henkilöstöstä koottu monialainen tasa-arvotyöryhmä. Ryhmän koollekutsujana toimii rehtori.

Outokummun kaupungin esi- ja perusopetuksen tasa-arvo ja yhdenvertaisuussuunnitelma voidaan päivittää tarvittaessa, mutta vähintään kolmen vuoden välein. Tämä paikallinen suunnitelma on voimassa aina yhden lukuvuoden ajan, jonka jälkeen se tulee päivittää seuraavalle lukuvuodelle. Seudullinen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelma on voimassa lukuvuoden 2025 loppuun saakka.

Suunnitelman toteutumisessa otetaan huomioon oppilaiden, huoltajien ja henkilöstön osallistaminen.

Toiminnallista tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta turvataan myös koulumme seuraavissa suunnitelmissa:

- Joensuun seudun esi- ja perusopetuksen opetussuunnitelmat
- Outokummun kaupungin perusopetukseen valmistavan opetuksen opetussuunnitelma
- Outokummun kaupungin esi- ja perusopetuksen yhteisöllinen opiskeluhoitosuunnitelma, joka sisältää mm. toimintaohjeet kiusaamis-, väkivalta- ja häirintätilanteissa
- Kummun koulun pelastussuunnitelma.

Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen selvitys

Kouluterveyskysely 2023 tulosten perusteella (tulokset 9/2023) saadaan tietoa oppilaan kokemuksista koulun tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta. Kyselyyn osallistuivat keväällä 2023 Kummun koulun 4.–5. luokan oppilaat ja 8.–9. luokan oppilaat. Nämä tulokset käydään suunnitellusti läpi oppilaiden, henkilökunnan, huoltajien ja yhteisöllisen opiskeluhoiton kanssa.

Lukuvuonna 2023–2024 koulussa toteutetaan hyvinvointiprofiili -kysely, jossa selvitetään samalla myös tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilannetta. Kyselyn käytännön toteutuksesta vastaa kouluvalmentaja. Suunnittelussa on mukana tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöryhmä. Kyselyssä tavoitteena on kartoittaa oppilaan käsityksiä ja kokemuksia hyvinvoinnista ja tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutumisesta Outokummun perusopetuksessa. Kyselyn tuloksia käytetään tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyömme edistämisen perustana. Tuloksista tiedotetaan ja saatujen tulosten perusteella valitaan tulevan lukuvuoden tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön käytännön tavoitteet ja toimenpiteet.

Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi

Käytännön tavoitteet ja toimenpiteet sekä aikataulu tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi laaditaan vuosittain ja tarkennetaan tarvittaessa. Lukuvuonna 2023–2024 kehitetään tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta Outokummun kaupungin esi- ja perusopetuksessa seuraavan suunnitelman mukaisesti:

TASA-ARVO- JA YHDENVERTAISUUSSUUNNITELMA 2023-2024

TAVOITE	TOIMENPITEET	VASTUU-HENKILÖT	AIKATAULU	SEURANNAN MITTARIT	ARVIOINTI
Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustilanteen selvitys	Yhdistetään hyvinvointiprofiili ja tasa-arvo ja yhdenvertaisuuskysely	Tasa-arvo-työryhmä Käytännön toteutus: kouluvalmentaja	Joulu-tammikuu	Kyselyn toteutuminen, riittävän kattava vastausmäärä	Kyselyn tulosten läpikäyminen ja jatkotoimenpiteistä ja kehittämiskohteista sopiminen
Tietoisuuden ja osaamisen lisääminen tasa-arvo- ja yhdenvertaisuusteemista	Wilma-tiedotteet ja esittely henkilöstölle Koulutukset Päivänavaukset Infotaulujen tekstit teemapäivien yhteydessä	Rehtori ja kuraattori Rehtori Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön vastuuhenkilö ja ryhmässä mukana olevat opettajat Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön vastuuhenkilö ja ryhmässä mukana olevat opettajat	Koko lukuvuosi 11.10. Tyttöjen päivä 24.10. YK:n päivä 16.11. suvaitsevaisuuden päivä		

			19.11. Miesten päivä 20.11. Lapsen oikeuksien päivä 3.12. vammaisten päivä 10.12. Ihmisoikeuksien päivä 2.2. päivä naisille ja tytöille tieteen ja teknologian parissa 21.2. äidinkielen päivä 1.3. Syrjinnän vastainen päivä (UNAIDS) 8.3. Naistenpäivä 21.3. Rasismin vastainen päivä 16.5. Poikien päivä 21.5. kulttuurisen monimuotoisuuden päivä Lukuvuoden aloitus		
	Ohjaajien kouluttaminen kuvatuon käyttöön Kielitietoisien koulun menetelmiä S2-oppilaita opettaville opettajille	Kouluttaja: Heli Valjus			

		Rehtori			
Puututaan arjessa ei-hyväksyttävään ja halventavaan kielenkäyttöön sekä sukupuoliseen häirintään	Kasvatuskeskustelut Tukikeskustelut	Jokaisen henkilöstön jäsenen ja oppilaan vastuulla Kasvatuskeskustelijat Terveystenhoitajat Kuraattori	Jatkuvasti, joka päiväisessä arjessa	Yleinen hyvinvointi ja koettu ilmapiiri	<i>Kasvatuskeskustelut</i> <i>Tukikeskustelut</i> <i>Ryhmäkeskustelut</i> <i>moniammatillisesti</i>
Osallisuuden huomioiminen	Lisätään oppilaiden, henkilöstön ja huoltajien osallistumisen mahdollisuuksia tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyöhön Anonyymi huolilaatikko: nostetaan esille uuden lukuvuoden alkaessa Rehtorin vartit: Jokaiselta luokalta valitaan muutama edustaja, jotka voivat tulla kertomaan rehtorille luokan kuulumisia	Tasa-arvo-työryhmä yhdessä oppilaskunnan/ tukioppilastoiminnasta vastaavan opettajan kanssa Yhteisöllinen opiskeluhoitoryhmä Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyön vastuuhenkilö Rehtori	Koko lukuvuosi	Osallisia lapset/oppilaat Huoltajat Henkilöstö Vanhempaintoimikunta Solmun edustus	

<p>Esiopetus: Tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden toteutuminen arjen tilanteissa</p>	<p>Esiopetuksen arjen tilanteissa havainnoidaan, pohditaan ja vahvistetaan tasa-arvoa ja yhdenvertaisuutta. Havainnoidaan tasa-arvoisen varhaiskasvatuksen mallien mukaisesti tilanteita arjessa ja kehitetään toimintaa tukemaan ja vahvistamaan yhdenvertaisuuden ja tasa-arvoisuuden kokemuksia.</p> <p>Kuvatuen lisääminen ja vahvistaminen opetuksessa ja arjessa.</p>	<p>Esiopetuksen henkilöstö</p>	<p>syksy-kevät</p>	<p>Kartoituslomakkeet lasten vastaanottaminen aamuisin ja ketkä puhuvat aamupiirissä</p>	<p>keväällä loppuarviointi</p>
<p>Esiopetus: Osallisuuden lisääminen</p>	<p>Moninaisten perheiden osallisuuden vahvistaminen Pehmokaveria kuvataan perheen arjen puuhissa, huoltajat auttavat lasta kuvaamisessa ja dokumentoinnissa sekä toimittavat materiaalin esiopetusryhmään. Yhdessä tutustutaan lapsen arkeen pehmokaverin puuhien kautta.</p>	<p>Esiopetuksen henkilöstö</p>	<p>Syksy-kevät</p>	<p>Esittelytilanteet ryhmässä</p>	<p>Projektin toteutumisen pohdinnat kevään loppuksi</p>
<p>Esiopetus: Valmistava opetus ja yhdenvertaisuustyö</p>	<p>Valmistavan opetuksen pedagogiikka: koulutus ja materiaalin hankinta</p>	<p>Kieli- ja kulttuurikoordinaattori</p>	<p>Syksy</p>	<p>Koulutukset, hankinnat</p>	<p>Keväällä</p>
<p>Esiopetus: Tietoisuuden lisääminen tasa-arvo-</p>	<p>Draama, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden teemaan sopiva</p>	<p>Varhaiskasvatusjohtaja</p>	<p>Toimintakauden aikana</p>		

ja yhdenvertaisuusteemo ista	esitys/työpaja lapsille				
------------------------------------	----------------------------	--	--	--	--

Arviointi ja seuranta

Meidän Kummun koulun matka tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen -toimintasuunnitelma liitetään vuosisuunnitelmaan.

Koulumme tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmaan kirjattujen tavoitteiden ja toimenpiteiden toteutumista ja tuloksia arvioidaan vuosittain. Arvioinnin pohjalta suunnitellaan seuraavan kauden tavoitteet ja toimenpiteet.

Lähde: Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa - Opetushallituksen julkaisu 2015

8. Käytännön työkaluja tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman laatimiseksi, päivittämiseksi ja arvioimiseksi

Jatkossa tälle sivulle kootaan suositeltavia työkaluja suunnitelman käytännön toteutuksen tueksi.

Esimerkiksi tasa-arvokompassin avulla voi laatia tai päivittää yksikön tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelman, jonka avulla yksiköt pystyvät seuraamaan oman tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyönsä etenemistä säännöllisesti käytettynä. Kompassin avulla tehdyn arvioinnin voi liittää osaksi tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnitelmia.

Rauhankasvatusinstituutti on kehittänyt Tasa-arvokompassin eurooppalaisten kumppaneiden kanssa osana Erasmus+ -rahoitteista hanketta, Gender Equality in Schools, tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi varhaiskasvatuksessa, peruskouluissa ja toisen asteen oppilaitoksissa.

Rauhankasvatusinstituutti järjestää Opetushallituksen tuella maksuttomia täydennyskoulutuksia koulujen ja päiväkotien tasa-arvo- ja yhdenvertaisuussuunnittelusta. Koulutuksessa opitaan käyttämään Tasa-arvokompassi-tasa-arvotyökalua, jonka avulla yksikkö voi löytää itselleen sopivia tapoja sukupuolten tasa-arvon ja yhdenvertaisuuden edistämiseksi. Tasa-arvokompassi tarjoaa ohjenuoria ja tukea johtajuuden, opetussuunnitelman, ympäristön, asenteiden ja yhteisön tasa-arvoistamiseen. Koulutuksissa annetaan myös valmiuksia seksuaaliseen häirintään puuttumiseksi, koulutus- ja uravalintojen segregaaation purkamiseksi ja sukupuolen moninaisuuden huomioimiseksi kasvatuksessa. Lisäksi tutuksi tulevat tasa-arvoon ja yhdenvertaisuuteen liittyvät lait ja asiakirjat. Lisätietoa koulutuksista **[tämän linkin kautta](#)**.

Eri koulutusasteiden tasa-arvokompassit ladattavissa alla olevista linkeistä

[Tasa-arvokompassi-VAKA.pdf \(rauhankasvatus.fi\)](#)

[Tasa-arvokompassi-PERUSOPETUS.pdf\(rauhankasvatus.fi\)](#)

[Tasa_arvokompassi-lukio.pdf\(rauhankasvatus.fi\)](#)

Lähde: <https://rauhankasvatus.fi/tasa-arvo-toimintakulttuurin-keskioon/> (2022)

Materiaalit:

Tasa-arvotyö on taitolaji – Opas sukupuolen tasa-arvon edistämiseen perusopetuksessa -
Opetushallituksen

julkaisu 2015

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/tasa-arvotyö-taitolaji>

Tasa-arvokompassi

<https://rauhankasvatus.fi/tasa-arvo-toimintakulttuurin-keskioon/> (2022)

Tasa-arvolaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/ajantasa/1986/19860609>

Mukana! Tasa-arvo- ja yhdenvertaisuustyö toisella asteella

<https://www.oph.fi/fi/tilastot-ja-julkaisut/julkaisut/mukana-tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuustyö-toisella-asteella>

Oppia kaikille- Yhdenvertaisuussuunnittelun opas laitoksille

<https://www.oph.fi/fi/koulutus-ja-tutkinnot/tasa-arvo-ja-yhdenvertaisuussuunnittelu-oppilaitoksissa>

Yhdenvertaisuuslaki

<http://www.finlex.fi/fi/laki/alkup/2014/20141325>

Lapsen oikeuksien sopimus (YK)

<https://www.unicef.fi/lapsen-oikeudet/>

Seksuaalikasvatuksen standardit Euroopassa (Maailman terveysjärjestö WHO)

<https://www.vaestoliitto.fi/ammattilaiset/lasten-kehotunnekasvatus/mita-on-kehotunnekasvatus/kehotunnekasvatus-sisaltaa-kahdeksan-aihetta/>

Sukupuolisensitiivisyys varhaiskasvatuksessa – tasa-arvoinen kohtaaminen päiväkodissa (OPH:n rahoittama hanke 2012 –2014)

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/>

Tasa-arvoisen kasvattajan muistilista

<http://www.tasa-arvoinenvarhaiskasvatus.fi/wp/wp-content/uploads/2014/03/Tasa-arvoisen-kasvattajan-muistilista.pdf>

[Amnestyn materiaali tarjoaa työkaluja suostumuskulttuurin edistämiseen](#)

Liite